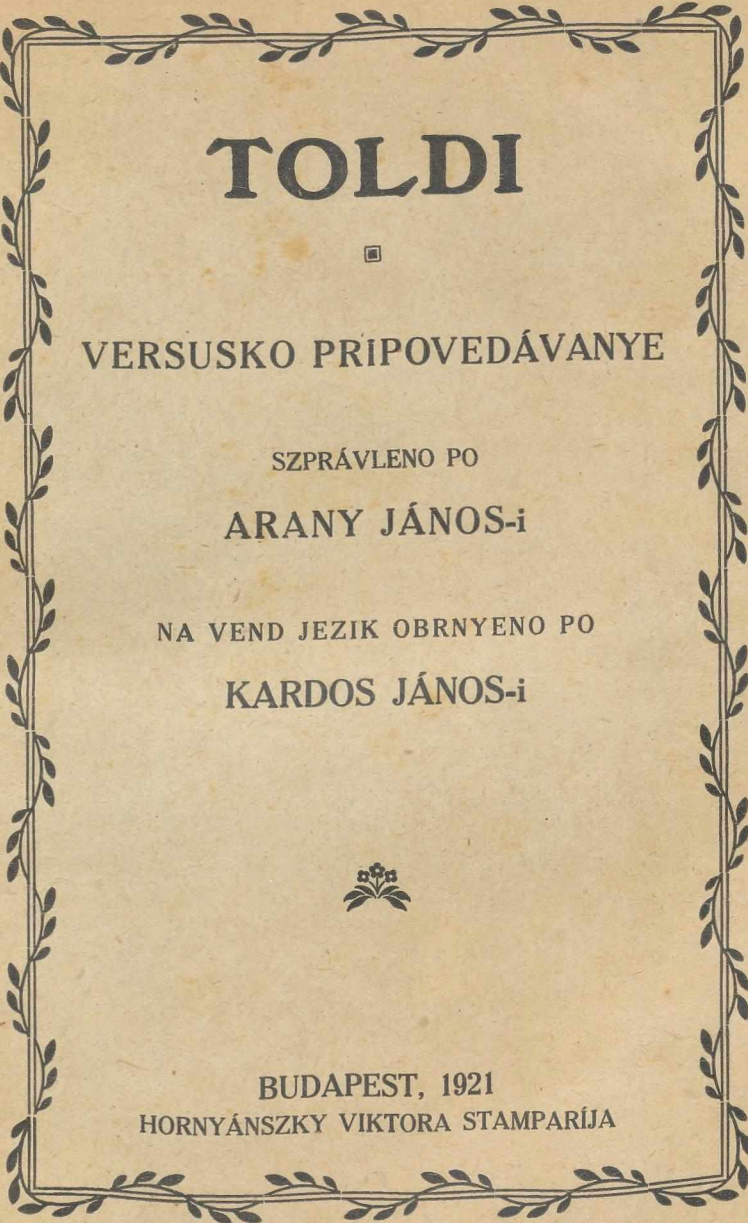

TOLDI

VERSUSKO PRIPOVEDÁVANYE

SZPRÁVLENO PO

ARANY JÁNOS-i

NA VEND JEZIK OBRNYENO PO

KARDOS JÁNOS-i

BUDAPEST, 1921

HORNYÁNSZKY VIKTORA STAMPARÍJA

TOLDI

VERSUSKO PRIPOVEDÁVANYE

SZPRÁVLENO PO

ARANY JÁNOS-i

NA VEND JEZIK OBRNYENO PO

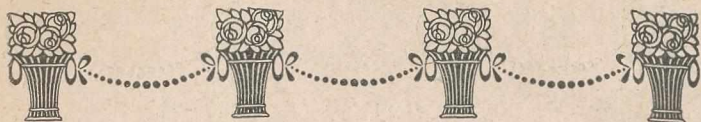
KARDOS JÁNOS-i

BUDAPEST, 1921

HORNYÁNSZKY VIKTORA STAMPARIJA

V 1916-om léti je eden nas domivincsár v Szalafő-i gorinajso Kardos Jánosa píšme. Med têmi je bio Toldi v nasem sztárom szlovénszkom jeziki napiszani. Ete lêpe pészmi szo vecs kak sészteszét lét na ednom padlási bilé szrányene. Niscse je nê znó od nyí. V-etom vihérszkom vrêmeni szmo je stampati dáli i porácsamo je nasim Vogrszkim Szlovenom.

Liki, gda pasztérszki ogen v-készni nocsáj
z-plámnom gorí dalecs na püsztinszki potáj;
tak sze grozí v-devét, deszét vrszt vrëmeni
Toldi Miklôsa kêp ôzdalecs i meni.

Zdí sze mi, kak da bi vido zdâ kêp nyegov,
i vu krvni bojnaj sztáti nyega z-dárdov,
kak da bi csüo nyegov k-grúmi priglihni glász,
steri bi dnesz bozsi szrd bio za vsze, vsze nász.

Tô vam je bio cslovek, tô na szvojem meszti,
nega nyemi pára zdâ na vszâkoj ceszti;
csi bi gorisztano ino med vász prisao,
pri vszem nyega deli bi vász sztráh obisao.

Trêm bi vam zsmeten bio zdâ nyegov tolasbot,
trêm kaménye frecse, dárda i zmoszen hod;
trdi bi grátali pred zászlobov nyegovov,
i na nyegvi csízma maj bodôcsov osztrôgvov.

I. SZPÉV.

Prázsi sze od szúna tráva na pásniki,
lôse csrêde trôbijo po gori, dniki,
nega med sztrnyiscsem trávine ni betva,
ni na vszem határi zelénoga meszta.

V-hladnoj szénci plasztjá desztét, dvanájszt hlápcev
frcse, kak da bi tak slo dobro vsze z-dácsov;
hej, pa szénszka kôla ali celô prázna
sztojýjo tam, ali z-polojne naklána.

Z-zsédnim gútom gléda szlohobászta csiga
globoko v-sztüdenec, gde vodô nasztrêga:
groznoga komára bi jo bidti stimao,
kí bi szfáre zemlé krv cecati iszkao.

Pri kopanyi gyünci od zséja lecajo
i z-krmlenikmi sze csamúrno pejajo;
ali gyüncsárom je lacko szeo na hrbet,*)
nega, kí bi nyim v-zslêb vlêjao e'n napitek.

Eden, szamo eden decsko je na petáj
vu cêloj drzséli, drcsécs naprê nazáj,
szam grozno lesztvico na plêcsa zdigáva,
csi ga escse bráda gli neoszípáva.

*) lacko itd. z-têm sze spotári vogrin z-manyükivajôcsi
délavcov, ki sze v-hici i trüdi déla navolijo i v-szénci vedríjo.

Po orszáckoj ceszti dalecs gléda, dalecs,
kak, da nebi miszlo eti osztáti vecs;
tak bi stimao cslovek, kê je zsíva szoha,
vkopana v-gumilo pôleg „krízsoptja“.

Hê, brátec! zakâ sze prázsis ti na szunci?
vis, ovi frcsejo pod plásztjom vu szénci!
leca i szam csuvasz*) na tle távtegnjeni,
nebi kopao mísi za vesz szvét sztvorjeni.

Ali szí nêvido taksega vihéra,
steri krépko drêvje zlehka vöpodéra
i lízse práh z-ceszté, tá sze válaíöcsi,
kak vôtloga rôra dín kumesz ídöcsi?

Niti negléda on, nê toga vrtéla,
steri nebi trpo na cesztáj pepéla;
tam prêk töрма z-práha vküpnanosenoga
vára blizsk rozsja serega segavoga.

I kak sereg ide z-szíve meglé práha,
tak zíde i eden zdüháv z-prsz pojbara,
i on gléda, gléda pred szébe, tánagnyen,
kak da bi cêli vasz okô bio osznovlen.

„Lêpi színki vôgrov, ví zláti vojníci!
jaj, da mi je glédati vász britko v-szrdci!
kama? kak dalecs te? — na bítje? vu bojno?
cvêt glásza szí szprávlát za vaso korôno?

Jeli te tatári sli ali pa törki
vekvecsno nôcs dávat z-rozsjom v-zmozsnój rôki? —
hej, da bi zdâ i jasz mogao z-vami ídti,
kak jáko bi zselo z-vami sors delíti!“

*) Csuvasz pasztérszki pesz, steri csrêdo csuva i vrácsa.

Tákša je Toldi Miklosa miszel bíla,
stera ga je v dühi tak nepokojíla;
i kak vu szebi vré zdâ on, kak sze cekne,
szrdce nyemi prázsna bolezen preszmekne.

Ár je ocsa vítész, Gyüri pa nyegov brat
je v-králevszkom dvôri rad viden, jáko rad,
i dokecs je Miklos z gyüncsármí zseo, koszio,
te ov sze je v-szvetli palacsaj li gosztio.

Tü je medtêm sereg, tü Lacfi nádora,
z-segavim seregom Lacfi Endre zgora,
prezmozsno szedécsi na plávom jahanci,
oblecsen v-ôpravo priszpodobno k-szunci,

Za nyim pa segavi mladénci gêzdijo,
pod kêmi cácavni jahanci mêszijo;
gléda Miklos zdâ nyé i tak osztro gléda,
da ga v-ôki szmíca od toga pogléda.

„Hé, páver! stera pôť pela tü v-Büдино?“
píta Lacfi, na sztran glédavsi gizdavo;
i tá rêcs Toldia szmekne, liki sztrêla,
i tak vdári z-nogôv, da sze sztrôszi zemla.

„Hm, páver jasz!“ tak sze csemerí vu szebi;
„sto bi pa bio goszpôd eti, csi jasz nebi?“
lehko Toldi Gyüri, ete jálen lisztyák
i pri Lajos králi tanyêrov polizák?

Jasz páver? jasz?“ — i ka vsze je k-tomi zmiszlo,
vsze tô je na Gyürgya grozen kún prineszlo;
medtêm zsrđ vu rôki li zlehka obrácsa,
na 'dnom konci drzsécs, kak bicsnyek orácsa.

Ednáko kumesz jo drzsí v ednoj rôki,
kázavsi v-Büдино pôť voji, vojníki,
i kak da bi ocel bíla nyegva rama,
tak sze nagene zsrđ, niti rôka szama.

Nádor, kak Toldia vára z-táksim drôgom,
lékno sze je nyega z-cêlim vesz seregom.
„Cslovek je tô za szé' — velí — stogodi je;
no, szinki, steri sze vász zs-nyim méro bode?

Ali steri de vász tak drzsao zsrđ kumesz,
kak sze je té dremel odícso z-nyôv tü dnesz?“
szramota, spot! múvi, mrmra na tô vszáki,
ali mériti sze z-pávrom neszmê taki.

I sto bi sze sô bojüvat z-zráka zvérom?
z-grúnom ino z-mozsnim csamúrnim vihérom?
sto z-bozsim ognyenim szrdom ino bicsom,
z-dúgim, krizsajôcsim i praszcsécsim blískom?

Ár sze z-Toldiom li on naj püszti v-bítje,
kí sze vecs bívoszti zsítka ne radúje
jaj, britko je nyemi v-kom prôti sztánoti,
bole bi v-maternoí kríli osztánoti.

Dale ide sereg v-dúgom, gôsztom rédi,
od Toldia je rêcs v-tábori na hôdi,
vszáki kâ lépoga právi zdâ Miklôsi,
i veszéli obráz kázse, kak pajdási.

Eden velí: „pajdás! zakâ neides vbojno?
táksi decsko, kak tí, má tam velko cêno“;
drügi milüvajôcs: „hé, brat, da je skoda,
kâ szi tí po ocsi z-páveršzkoga roda!“

Tak odíde tábor, hênya vihér nyega,
toga szláp neszé tá, práh szkrije ovoga;
Toldi domô idôcs, v-szrdci rano noszi,
pod nyega poplatmi sze vesz prêlog trôszí.

Csamurnoga biká hód je hód Toldiov,
temne nôcsi mrák pa szrden pogléd nyegov,
kak divji bráv, frcse on v-groznoj beszônöcsi,
szkoro vküpzdrobí zsrđ vu ocelnoj rôki.

II. SZPÉV.

Tak sze trápi Miklos v-cseméri, nevoli ;
ali jeszte delo domá vu Nagyfali :
znamka hizsa gorí, tak sze kadí v-rôri,
poklánya sze csiga na Toldia dvôri.

Cvilijo názimci, 'tele, ovca blejé,
med drôbnov zshiváznov sztrasen dén szôdbe jé,
nê vûhke, csrsztve szo i betézsne hlapíc,
v-kühnyi je pa cêlo szenyicse szakacsíc.

Edna v-pô akôva kotel vodô vlêva,
stera vré, küpí, tak da ogen polêva,
teda v-krop potíszne küre, poszkübé je
i bocskore nyemi z-nôge dolizüje.

Je, kí nescse, kê bi znoj polêvao ovcô,
i zátó od vrôcse bunde opüszti nyô,
drûgi zâvci szvinszke csrvé v-hrbet vlácsi,
da sze nyega szúha kôszt cedí od mászti ;

Escse drûgi praszé do kôzse obríje,
pri plámni obrácsa i pod szkledé szkríje,
ete víno noszi i na sztô posztávla,
ov pa krûh v-bűkovom koriti priprávla.

Ka je tô za hû-hó v-túzsnoj hízsi placsa,
gda je nê vecs dinom-dánoma palacsa ?

lehko je trobína Toldi Lovrencsice,
ali gosztüvanye nyé, kakti vdovice?
vemda sze je tuge vdovszta navolila
i na nôvo hizstvo sztániti zvolila?

Neszlüzsi trobína Toldi Lovrencsica,
niti gosztüvanya szvojga szírotica;
za drügoga volo sze szprávla i lízse,
Toldi György je domá, prvorodjen hízse.

Toldi György je velki goszpôd. Velke csrêde,
velke kincse má on, i v-tê díko nájde;
doszta plemeniti vítézov i hlápcov,
doszta konyév i pszov ga szlüzsi z-bojáznov.

Glédát je prisao zdâ z-stirideszetimi
mányi, pogübelni sáskov nyi seregmi,
da bi pô vrêdnosztí ztála pocerali,
ztála pa vu mosnyé ino turbe szklali.

Gyüri sze materi li mrzlo pokloni,
csi sze taki ona z-cêla v-nyega vtoni, —
„Ka pa ov gde hodi?“ — píta on li mrzlo,
sto bi vervao, kê bi Miklos brata miszlo.

„Szenô vozí szirmák z-gyüncsármi tam vönê;
zvála bom ga“: a' György trôbi: „nê nikak nê!
nê ga trbê!“ — i tá rêcs tak orani nyô,
kak da bi ji oszter mecs prêk po dűsi sô.

Nê ga trbê? — Medtêm nevêdocs, nezváni,
v-hízso sztôpi pojeb, kak plamén zvuzsgáni,
szrdce nyemi itak szram i tuga prázsi,
szram i tuga, kakti názhaja mrêzs vrâzsi.

I dönok pri vszem tom — velko csüdo bozse! —
prôti Györgyi nedá csüti rêcsi tôzsbe:
potere nyegove csemére zdâ nika,
nika, za stero jasz nezmorem jezika.

Kak Gyürgya zaglédne hitro i nevedôcs,
obínoti ga scsé nerad, k nyemi idôcs,
ali ov od szébe' szüne brata szvojga,
i gízdao sze vkrâobrně od nyega.

Nebôzse materi szkuza sztôpi v-okô,
jôcsics, sztáne pred tak trdim szinom, rokô
tere kumesz gláve i moli sze nyemi,
naj nebô tak divji k-vernomi szvojemi.

„Tak, mati, tak! gládi kríla tvojsa pszícia,
zakrívaj od hláda vetra nyegva líca,
kôpli ga vu mlêki, szmetani, — vsze vcsíni,
ka vrêdnoszt bedáka szprávi tvojmi színi.

Tam na trávniki sze vlácsi delo v-küpê,
ali tomi vérti ti dela nêtrbê,
tücsen obed ide vu nôsz pszovi, ino
v-szénci znág lezsati tam nihá drzsíno.

Tak szi ga jôkala, csi szem ti gda pravo:
nika nede zs-nyega, vesz sze je zapravo,
nede niti páver, szam sze zaniháva,
pa bi znao delati, mocsen, liki krava.

V-glázs szi ga zapravi; tücsavo i meszô
bos z-radosztjov vídla rászti na nyem lepô.“
Tak je gúcsao Gyüri naglász sze szmejécsi,
na stero Miklos v-jaj vderé vö, kricsécsi:

„Proket i lázs ti je, brát, vszáka rêcs v-vüsztaj,
ni e'n glász je nê tak, Gyüri, kak velis zdâ;
znam, ka tí za tvojim grmom lepô szkrívas;
blagoszlovi te Bôg, kak tí z-menom stímas.

Nê szem ni za pávra, niti za vitéza,
i med gyüncsármí me csinís za cűznara,*)
vrés, kâ i drúgi jê z-tebom z-edne szkleda,
rad bi me zapravo v-ednoj zslíci vode.

*) Cűznar, vűki, zaman cslovek, od vszê zavrzszen i
ospotáván.

Da tak pod nogámi nebodem nikomi,
nemáram, sô bodem, vöpovêm vszákomi,
sztô míl zemlé je szvét eti i etam tá,
sô bodem, kama me okô pelati má.

Ali ka je moje, vsze mam z-szebom nesztí,
vö mi je daj, brat moj, primárjam te, kmesztí,
moj ôrok: pêneze, konya ino rozsje;
potom z Bôgom povêm i tú nyám, ka tú jé.“

„Eto ti je ôrok, pesz! vö szem ti ga dao!“
za vüh ga lôscsivsi, je Gyüri zdâ kricsao;
pa ni Miklos nema golôbjega zsucsa,
i grozno ga zdrázdzi glász táksega gucsa.

Z-ôcsi, kak z-oceli, nyemi iszkra búcse
i rôka sze nyemi zse na vdárec szúcse;
Gyüri názhrt szkocsi, totá je on zdâ vesz,
ete vdárec bode zslak bozsi nyemi dnesz.

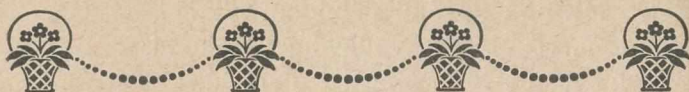
I Gyürgya bi po nyem v-hladno jamo djáli,
gde bozsega krúha nebi jo on páli,
kak razklána csonta, med szkale zvézana,
vküp nebi zevrêla do szôdbe vrêmena.

Ali geto Miklos tak vderé nad nyega,
gorizcvíli mati, vrzse sze med nyidva,
z-zsivotom pokrije Gyürgya i tak zdrzsi,
pa sze za Miklosa, nê za Gyürgya, bojí.

Zdâ te grozen otrok ramo dolipüsztí
i na zemlo vrzse glavô ino ocsi,
i, kak da bi sze zdâ prebûdo z-tréslike,
vö sze kláti z-ocsé hizse tak prekléte.

Ide z-britkim szrdcom i punim csamura,
dolíszéde v-ôzdalecsem kôti dvora,
glavô vu nárocsa püsztí na kôlenaj
i vövlejí dühá placš v-cürécsi szkuzaj.

III. SZPÉV.

Ali nega mészta tugi i placsi
v-gosztsênye vtonyenoj Toldiov palacsi,
po sterom sztanovsi szlugi Gyürgya gori,
v-lúcsanyi dárde sze mûstrajo na dvôri.

Mláda krv i víno cûri po nyí zsilaj,
i dárda sze vrlo vrtí vu nyí rôkaj,
sálíjo, stükajo sze vu dobroj vòli,
plésejo, kak plásna zsrêbeta vu kòli.

Toldi György pa, kak je do grla naklácsen,
sze v-e'n pakoséni sztolec vrzse, mrácsen
i od zasztrza vö z-radosztjov nasztrêga,
kakda sze mûstrájo mladénci kre nyega.

I gda bi tam várao pôleg telecsnyeka
szedeti Miklosa túzsno miszlécsega,
odûrna náklonoszt gorizevré vu nyem,
i glaváte szluge tak drasztí csamuren :

„Hê, decski ! etam pa edna szova szedí,
i klün pod perôti potisznyeni drzsí,
pogínyáva, ali je zse pogínola ;
zdûnkajte po plôti, csi de táletêla.“

Kak da bi zavcséka med hrte sztirali,
tak szo sze na 'dno rêcs poejbje zagnali;
düdnyajo plotôvje za Miklosa hrbtom,
i kak sze zdreszelí on nad táksim spotom.

Toldi medtêm trpí, csi taki nê z-mérom
i bori sze z-dúhá presztrasnim vihérom,
obláda szam szebé i zavrzse csrêdo
mányi szlugov blôda, vu rázumi blêdo.

Ár bi ona zlehka liki zbozsna pleva
zaklácsena bíla od nyegvoga szrda,
kak je Sámson pobio li z-ednov lalokov,
líki v-píszmi cstémo, jezero poganov.

Ali trpí Miklos, trpí, dokecs more.
z-têm obláda, kâ ji ni gorinevzeme,
tak dene, kak da bi za tô nika neznao,
ni z-vühom negene na vsze, ka je znásao.

Li gda edna dárda nyemi do plécs príde,
tak grozen csemér ga cêloga obíde,
da on mlinszki kamen, na sterom szam szedí,
goripopadnovsi, med drazsdzsáre lücsi.

Letí ôman kamen; sto zná, gde on sztáne?
sto zná tô, gde sztáne? na koga, kak szpádne?
Bêzsi, Miklos, csi znás! totá ti je gláva!
voda nezeperé z-té' zla lüdomorszta!

Odbêzsi, kak szkítar, od ocsákov hrambe,
líki vöztiran bráv odbezsí od csrêde,
kí je li ednoga pokváro z-kanzobcom,
i vö je pregnáni od ti drügi z-grízom.

Leto ino szpadno je te ôman kamen,
i e'n vrli vítéz na szmrt lücsen po nyem,
kak pod oliovov présov, nyega tâlo
krvni oli tocsi, razdrobleno cêlo.

Prásna zemla pijé nyega krv parôvno,
ocsí pa oblejé kmeszti szmrtno béono,
i ona pogübel, stera nyega vuszpí,
vsze pajdáse nyegve, li nyega nebolí.

Vu prszaj Gyürgya pa grozen csemér besznê;
kí szvojga vitéza pozábiti nevê,
ali rad je, kê je Miklos lüdomorec.
ár de zdâ on zlehka nyegov szmrten szodec.

Zdâ szvoj hüdi cíl on jáko lehko szkríje,
ár ga z-pláscsom právde, pravice pokríje,
i da brata z-volov szodca zdâ pogübí,
kmeszti ga zgrabiti nacsemurno velí.

IV. SZPÉV.

Kak jelen, steroga je vlovec orano,
vu kmicsni lôg bezsécs, neszé krvno rano,
bezsí zsnyôv za otáv k-hladécsoj vretini,
i vrásztvo szí iscse v-gingavoj travíni.

Ali, jaj! vretina je zse preszehnola
i travína vrásztva povszéd povehnola,
rano pa grm i trn nateliko szprászkao,
da je szirmák on vsze medlovnêsi grátao.

Tak je blôdo Miklos. Szkrb ga mantrá znôtra,
stera ga, kak szpica, boda vö na rébra,
i kak kony zaprêti, pod kê m stala gorí,
rávno tak i nyega szrdce v-prszaj bolí.

Szkíta sze po „dragaj“; szkíta sze po „trsztji“,
nega, gde bi glavô nágno zdâ k-pokoji,
zaman iscse szamnoszt, kamakoli ide,
za betézsno dúso vrásztva on nenájde.

I kak vucsák, csi ga je ovcsár odtírao,
tak je i on v-edno szüho trsztje bêsao,
ali i tam nyemi vszáko betvo sôsnya,
nega na tom szvétí véksega szirmáka.

Trsztno sztrnyiscse je posztela nyegova,
szmúdje pa blazina i néba odêvka,
dokecs ga mrácsna nôcs pod perôti vzeme,
i z-csrnov ponyávov lepô neodene.

Potom sze szladki szen v-metúlca obrázki
i pizsanom pláscsi k-nyemi tá prikláti,
ali neszmê nyemi on na ocsí szêszti,
notri do erdecse zorje na tom meszti.

Bojí sze komárov pa trszti bodécse,
bojí divjácsine vu trsztji lezsécse,
szvoji pregancsárov dalésnye hrabuke
nájbole pa szvojga zla i dúsne moke.

Ali gda sze je zse lepô zamrácsilo,
szedit sli komárje, i vsze otíhilo ;
te sze je püsztó szén na glavô poj bára
i présztro perôti na ocsí bôhara.

Pa je kúsno szvoj méd na lampe nyegove,
steroga je zcecao z-roszice makove,
obajajôcsi méd, z-steroga szladine
szo tekle nyemi z-lamp lêpe csízste szline.

Medtêm nyemi mantre pun glád zdâ ni toga
nevôscsi ; zdranfa ga ze-szna zorjanszkoga
i teccasz ga boda, korbácsiva, drega,
dokecs neobhodi cêloga bereka.

Ziscse zdâ on gnêzda ftícsov berecsíne,
divji réc, bibicov, i drüge mlaíne,
vözrôsta nyí hízse, jáca vöpoberé,
ino szi sz-nyimi glád vtísa i prezsené.

Z-divji ftícsov jácmi szi glád, zséj vtisavsi,
mantrá ga válovje szkrbi prísesznoszti :
kama de ? ka zacsne zdâ ? tí míli bozse ?
nemre prenosziti miszel eti duzse.

Odídti bi nyemi toti lehko bilô,
da bi nyemi drüge pred ocsmí nê sztalô ;
ali, jaj ! csi nyemi glásza nebi csüli,
pocsilo bi szrdce materé vu téli.

Trí cêle dní sze je etak trápo, mantrao,
trétji dén je berek kre nyega zasôsnyao ;
„vuk je“, tak stima on: ni rame negene
vidôcs, kê szi li brat zs-nyim nevrêdno dene.

Pa je Bence, z-dávnye tak verno drzsincse,
koga mati posle, da ga gori íscse,
kí nyega z-velikim jocsom zdâ obiné,
i po malom csaszi k-nyemi etak ercsé:

„Jaj! jêm tvojo dûso, da szem te rad naisao,
trétji dén je zse, kê szem te povszéd íszkao,
kak iglô szem grozen té berek prebrodo,
nê szem niti miszlo, kê bi te vecs vido.

Kak sze más moj szluga? nê szi mr'ô od gládi?
nê te je pojêla divjácsína v-dragi?
tô más mojo turbo, vzemi jo, ná, i jêj;
pecsénye, bêli krûh i kulacs nájdes v-nyê.“

Na eto szi Bence ocsí od prgiscse,
prgiscso pa sztâre dolame obríse.
na zemlô poklekne, turbo z-szébe szlecsé,
i vsze, ka vu nyê má, zrédom vöpoberé.

Szto je tüdi présztro li tak vu nágloszti,
pázno turbo i nyê pokrivalo kmeszti,
krûh, kulacs, pecsénye na nyô vsze vözdêvao
naszlêdnye pa k-tomi dvê jaboki prídao.

Teda je naprêvzéo szvoj bicsak lescsécsi,
szvojemi málomi vérti ponüdécsi;
Toldi je pa bêli krûh li hitro nacsno,
ino zs-nyim pecsénye técsno jeszti zacsno.

I kak rad je glédao Bence verén szluga,
ráj, kak da bi szam jo, gledécs vértá szvojga,
kak da bi i on jo, tak dene z-lampami,
i okô sze nyemi napuni z-szkuzami.

Gda bi szí tak Miklos glád celô odríno,
Bence je kulacsi sinyek kmeszti zvíno,
kulacs je pa zcvílo, krv sze zs-nyega vlejé
i sztáromi szlugi rokô vesz oblejé.

On erdecse víno zdâ vérti nakloni,
nistero kaplo szam prvle dolizgoni,
i geto poj bári táponúdí z-dêsznov,
lampe szí z-szrakice krílom zbríse z-lêvov.

Víno sztarca zdâ na dobro volo zvuzsgé,
odvêzse sze nyemi jezík, szrdce odpré
i zacsne prípoveszt pri Miklosa dedi,
(Gyüncsár je bio pri nyem nigda vu Nagyfali).

Potom pa na ocsó i mater obrné,
Gyürgya nyegá brata, i szamoga szebé,
i lehko bi zdâ rêcs, kak szvét, tekla zs-nyega,
da ov etak nebi zácsao gucsa szvojga.

„Da mi tezsko szpádne tebé poszlúsati,
hênaj zse, proszim te, táksa szpomínati,
drűgôcs na ognýiscsi kukorco lűscsivsa,
bi te szlűo gűcsati do szôdnyega dnéva.

Kelkokrát szí gűcsao od bojov mojga ocsé,
vszák vecsér szem do pônôcsi rad szlűsao nyé,
i kak tezsko mi je bílô té zaszpati!
ni do zôrji szem nemogao zadrêmati.

To zdávnye je nê vecs, dobra sega preisla,
z-drűgim perom píseo; moja szreca vuisla:
vu vmorszto szem szpadno i szkítar posztano,
hêj! sto zná, gda, kakda bom zs-nyega vögazo?

Ali verjem v- Bôgi, kí szirôt nenihá,
ár sze szam za ocsó szírotíc zvati dá;
lehko z-krvjov z-szébe zeperém zla imé,
stero mi je dober brat moj zválao na mé!

Nê szem zâto rodjen, tô dobro obcsũtim,
da eti, kak korât, med szmũdjem naj csũcsim,
niti szem nê sztvorjen za gyũncsára, ali
da kak grnács plasztje noszim komikoli.

Li tô csákam escse, da sze zaomrácsi,
i szvêť z-polá ide na sztan szvoj domácsi;
teda szí na sinyek vzemem pôť országa,
ni szláp neprineszé vecs od méne glásza.“

Bence sze je nadtêm jáko szuzsio v-dũhi,
ká je nyegov máli vért stéo pobegnoti,
mũcsao je eden csasz, potom britko jôkao,
medtêm na bocskore z-nojêťom krízš píszao,

Potom pregovorí ino proszi lepô,
naj Miklos na nyega zdâ csemeren nebô:
on, prâ, za norío drzsí vsze delo tô,
ká szí tak preci na pobêg vřzse glavô.

„Vís, dober vérték moj, Gyũri de naszkori
po trê, stíraj dnévi pá vu Budavári;
té, ka je zgojeno, zábleno má bidťi,
i tí bos máli král vu cêloj drzséli.

Kak bi osztavo tí nász, verno drzsíno,
stero vszáko te je kak dêťe lũbilo?
kak bi nihao tvojga Bimbó i Lombára,
sterima na szedem szenyáj nega pára?

Kak bi níhao telko razveszeljávanya?
v-mlíni po dvê zsaklôv nosnye, zdígávanya?
mlinszki kamen sto bi nâ ramo potégno,
tak da bi sze i szam mlinszki detics lékno?

Neidi, drági szluga moj, jaj! neidi dalecs,
ár cêlo Nagyfalú vu britki placš vřzses:
ah! nevrzsi na spot Toldiove hizse,
neszũni v-ráni grob tvoje rodjeníce.“

Tak sze je molo on; ov pa zamalo vzéo,
ino glavô sztepao, gde je kê nê rad meo;
ali gda je mater nyegvo imenűvao,
na szrdce pojba je tezski kamen zgnűcao.

Dugo neodgovóri na nyegve recsí,
lí britko gléda na trsztje ino mucsí,
i tak dugo gléda na sôsnyajôcso trszť,
dokecs z-vrêlov szkuzov neperé ôcsi, prsz.

Ino kak da bi szí li znoj briszao z-líca,
nezvánoga gosztá szí k-prgíscsi zgnűca:
szkuza pa po málom prszťi na tla cűrí,
on szam pa k-Benceti zdâ etak govóri:

„Povê, dober Bence, mojoj rodjenici;
v-placs sze je szkrio moj szun zdâ nébe líci,
e'n csasz me ned' vidla, ni csűla od méne,
pokopan de moj glász, kak mrtveca zémle.

A' záto nemerjém, li vu táksoj dôbi,
kak gda je globoko szkriti cslovek v-grobi,
i csi je na gvűsen híp pá szlano zs-nyega,
doszta csűda sze dá csűti od zsívoga.

I od mé' de csűla, da, gda glász k-nyê pride,
esce i cecátje dête sztráh obíde;
te zletí materé dűsa od radošťi,
li szrdce ji naj nepôcsi vu náglosťi.“

Tô je szposzlao Miklos. Teda veren szluga
prázen kulacs v- turbo potiszne zdâ nyega,
pa szí lepô zbríse szvoj bicsak lescsécsi,
capo szlaninszko szí vkűpezagnécsi.

Potom szí pa turbo na 'dno plecse vrzse,
szlobôd vzeme, i neműdi sze tam duzse;
sô bi, pa nebi sô; nazâgledécs zdehne,
naszlêdnye med trszťjem nepohodnim lehne.

V. SZPÉV.

Szpát je slo zse tam prêk trsztné drnye szûnce,
préstrivse erdêcsi plâscs na nébe lice,
nôcs je pa môcs vzéla, hitro naprêvdrla,
i nébo, zemlô je z-podvezom pokrila.

I vö ga obíjla z-mrtvecsnimi cvekmi,
z-lêpi lescsécsi zvêzd vnôgimi jezérmi,
med nyé lêpi mészec za voja pozvála,
i nyemi na glavô z-szrebra vênec djála.

Miklos je pa na tak neznano pôt sztôpo
i globse, globse sze vu trsztni lôg vtôpo;
ali kak da bi ga z-vôzom sto privézao,
od materé sze je vtrgnoti nemogao,

Nazâgléda, nazâ; hêj. ka valá nyemi?
niti bozse sztvári nevidi zdâ nindri,
i dônk nazâgléda, pa sze nazâvrné,
ino szlobôd jemát híti od materé.

I kak nazâidôcs, z-csaszoma mandiga,
na 'dnom meszti sze prepádne pod nyim draga,
vucse gnêzdô je tam rávno bilô pod nyim,
vu sterom dvá scsénca cvílita z-prevednim,

Miklosi je mílo, kê nyidva poklácsi,
i gládi tiva dvá bôhara, tolécsi,
kak ovcsárszki pojvár, gda nadájati dá,
scséncsece bundasov gládití segô má.

Nebi ji na szvoj kvár gláđiti trbélo,
ár je trsztje za nyim preci zasümélo,
blízsa sze nyí mati, ino trôbi, da vsze . . .
vrzse sze na pojba huj! i mecseta sze.

Na zádnye nogé 'sze oprávi vucsíca,
ino méri skramble vu Toldia líca,
z-krvávimi zobmí prôti nyemi lôszka,
i vu mrácsnoj nôcsi iszkre püsztsa z-gôbca.

Toldi sze pa bisztro obrácsa sze i tá,
ino gôszte vdárce peszníc ji zsrêti dá,
vlêva sze krv na nôsz, gôbec divjácsini,
bücsajo sze velke ocsí od bolesti.

Jezik jí zse mészta nebi meo vu gôbci,
tak ga vküpszoszêka, szkrvávi z-kanzobci,
kak tecséjo bésznim pszom krváve szline:
niscse je nêvido hűse divjácsine.

Miklos sze naszlêdnye borenya navoli,
ino tak zdâ zse i vu nôg pomôcs zvoli.
i liki gdare bík z-rogmí déla csüdo,
kumesz lücsi z-brszom vucsíco, kak grüdo.

Dalecs vkraj vu trsztje szpádne divjácsina,
i nyega velki tél de pod nyôv sztrtina,
ino kak z-velikim vdárcom na tla szpádne,
grozno nyekne ona, gda na zemlô dünkne.

A', nini! kak da bi sze vrág szpravo vu nyô,
ednôk sze kobacne, szkocsi pá na nogô,
grozno sztrôbi z-britkov besznôcsov, csemérom,
i na nôvi boj sze pripravla z-vihérom.

Skramble zdâ Miklosi vu plécsa potíszne,
kôlena z-zadnyimi tacami vküpsztiszne,
gôbec prôti glávi na dvá pednyá odpré;
fundaj jo bôg! — fundaj vsze etakse csrvé!

Pa je tô vsze malo : escse vecs hűsega ;
sztrôbi odzaja vúk i vderé nad nyega.
Ka más csiniti zdâ Miklos ? — Obládas je ?
jaj ! csi bi sztô dűs meo, pogűbila bi te,

Ej ka bi ! vēm je tô nyemi prirodjeno,
z-pogűbelov raszté v-nyem szrdce ocelnō ;
nē, neceknite sze ! vō sze vtrgne on zs-nyé,
nigdár nedo jeli nyegvi pecsény vucké.

Ár geto vucsíca zs-nyim na boj vkűpszpádne,
Toldi za gutane nyô krépko popádne,
skrambli ji z-plécs pojba preci popűsztijo,
ino vsze nyé zsile cēlo mōcs zgűbíjo.

Vō sze obrnéjo nyé ocsí krváve,
kak velko csrtalo viszí jezik z-gláve,
v-nyē je obtrdnola, nē, zs-nyé vuísła pára,
odprēta laloka, odprēta osztála.

Teda jo popádne Toldi, ománe zs-nyōv,
vdári jo k-vukē z-neprimērnov mocsjōv,
gori sze sztepé on, pá ga dolivdári
v nevóli on grizé trűp szvojemi pári.

I zagvűsno bi sze páli gorisztepaο,
Da ga Miklos nebi v-tom prehítiti znaο ;
ali on nyega zdâ tak zmuzsdzsi z-vucsícov,
da nigdar vecs nede glédao szvoji sztrícov.

Toldi od divjácsin etak oszlobodjen,
pocsiné szi malo na 'den grmics szlonyen,
ni v-scsénci vukōv je nē bilō vecs szape,
pod nyega nogami szo zse blēde cape.

Malo dale lezsí mati z-szvojim párom,
csísztō szvéti mēszec tá z-szvojim kolbárom,
i zmrznyeno gléda zdâ kumesz bereka,
kak z-zláte tepsie na líce trávnika.

Miklos je pa v-míszlaj doszta premetávao,
nê ravno tô, kê bi sze za vuké sztárao,
nego szi je miszlo od vuká szvojega,
kí ga pozsrêti scsé, od brata divjega.

A' zakâ ga scsé brat parôvno pozsrêti?
zakâ nê brat bidti, lí kak hóhér sztrêti?
ár gda je bio Miklos nyemi na kvár, skodo?
zakâ nyemi je ov vszigidár na szmrt hodo?

Ár csi szi od vukôv scsé on példo vzéti,
i tam nyegov brat te húsi more bidti:
bráni gnezdô szvoje divjácsina v-szíli,
kí nyé nerazdrázdzi, toga neobsáli.

Ali csi jo gdate prázen trobúh zsené,
neide nad csloveka, csi szi glád prezsené,
i teda na csrêde zsvíne ráj bíje,
kak pa nad lasztiven porod krvi szvoje.

Ali, jaj, nyegov brat — ali, jaj, nyegov brat,
sto zná zakâ bi ga pogúbo on tak rad?
zakâ zs-nyega krvjôv scsé szvoj zsáj vtisati?
ali z-öröcsíne nyega vöpregnati?

Ka pa csi on nyemi, líki prvle vukom,
vö má dati za vsza eta pravice lon?
ali lehko v-nyemi pára krépse sztoji
i záto sze Gyüri pravice nebojí . . .?

Sztani, Toldi, sztani? lüdomorszto kúhas,
jaj tí, csi csemérom krven áldov zbéras!
znás, lüdomorszka krv brata nikak neszpi,
nê! — ona vu nébo za kastigo kricsí.

Znás, kê csi bi hotécs vmôro brata tvojga,
vmôro bí zs-nyim navkúp zsítek zsítka szvojga. —
Neboj sze, zsvé bôg, kí v-nikom neblôdi,
zaniháj na nyega, on vsza prav razszôdi.

Zdâ, kak gdare komi, kâ na pamet pride,
hítro sztáne, ino k-divjácsinam ide,
gori szí je vrzse na plécsa i lepô
na pogübelno pôť szvojo ide domô.

Z-ognyom, plámnom idôcs, po cêlom beréki,
sûrko, dúgo cészto szklácsi na kolníki,
z-plécs nyemi pa do pét cavoníta vuká,
do hizse materé sze nezglédne nazá.

VI. SZPÉV.

Na törem Nagyfale mészec lepô krêszí,
Toldiova hizsa sze belí zvôn vészí,
za hizsov sze ograd szadoven zelení,
steri sze za niksi dolnyi lôg nezmení.

Vu ograd pelajo edna dvérca hizse,
k-etim Toldiice sztan szpádne nájbлизse,
rozmarína grm je v-nyé placsnom obloki,
i na toga pojbár nasztrêga zdâ notri.

Medtêm szvojva vuká pá na plécsa zdigne,
ino sze na drûgo sztran palacse ogné :
vszáka zshivôcsa sztvár szpí, znôtra, zvôna, tam,
v-ednoj kolárnici takáj vszáki pesz szam.

Odprête szo dveri ; vídi Gyürgya sztelo,
mészec jo je pokrio z-briszácsov na bêlo,
vônê pa pod hizse sztrêhov i zasztrzsom
sztrazsárje frcsejo, zbiti z-vínom i sznom.

Vsze szpí. Miklos sze tak zdâ dugo nemûdí,
vuké szvoje na prag palacse poszadí,
potom pa vsze dárde hitro vküppoberé,
stere szo kre sztêne posztávlene bilé.

I zs-nyimi sztrazsárovo gvant pribije k-zemli,
da gorinesztáneo, csi bi hitro steli,
teda v-hizso ide. Jaj! zdâ Toldi Gyürgya,
csi ga je zse nêvzéo, vzéti more ürgya.

Tam nasztrêga Miklos pri Gyürgya zakrivi,
kak sze vlácsi szapa zs-nyega vö i notri;
e'n sztisz za gutane — i csi bi sztô dűs meo,
nebi vecs frkao on, steo bi ali nesteo.

Ali Miklos velí: „lehko bi te vmôro,
ár szí vrêden, da bi steo, csiniti nôro,
ali zdâ ti nescsem na pogübel bidti,
li tô, ka szem tü bio, scsém poszvedocsiti“.

Z-tém szvojiva vuká na nárocsa vzeme,
i na eden sztári stampet dolidene,
ino etak ercsé: „tente, tente lepô,
ár êno vâjni brat szpí — premiszlita tô“.

Odtéc je pa prêksô vu prisztrano hizsicsko,
gde je szedécs naisao mater, v-placs zavíto,
kak je obê rokê na sztoli vküpzvíla,
ino túzsno glavô na nyidvi pűsztila.

Zaman je nasztrêgao nyô eti szládki szen,
nê ga je pűsztila k-nyê szrdca bolezén,
i naszlêdnye jo je li z-jálnosztjov vkano,
na pôszodo vzévsi tréslike dolamo.

Vu zátanik sze ji je odzaja zvrtao,
od pét do temena gori, doli drkao,
i cêlo vküpzmantrao, potom pa opojo,
li tak jo naszlêdnye vűszpao i szpokojo.

Ni etak netrpí dugo nyé pocsinek,
zdranfao jo je zs-nyega zdâ Miklos, nyé szinek,
gori je szkrícsala na nyega szkriven hôd,
ali on je etak zácsao szvojo szlobôd:

„Drága mama moja, nikâ sze nebojte,
nê szem na pogübel hizse tú, nedvojte,
csi taki po nocsi hodim, kak szkűsnyáva, —
vudné bi me bujli — pôť moja je práva.

Niti sze nebojí mati, tô szlúsavsa,
i obiné sziná, k-szebi ga szlisznovsa,
ni iglé mészta je na nyem nê nihála,
kâ ga z-szvojmi küsmi nebi oblejála.

„Jaj, tak te pá vídim! ah! nê szem míszlila,
szkoro szem zdvojíla, szkoro szmrt szkűszíla; —
ali, bôg moj, zakâ gucsím tak naglász zdâ,
tvoj goszpon brat v-ênoj hizsi szpí odzajaj!“

Telko právi mati, vecs nebi gúcsala,
csi bi sze na szkrivnoj pűsztsi nahájala,
i tam bi nyega li kűsűvala z-szrdca,
kak dzsűnzsdzs ráne rosze kűsűje trák szunca.

Csűti Miklos, kak trepecse v-nyega rokaj,
vkleknoła bi, da je nebi meo v-nárocsaj;
pa je i szam on tak zburkani vu dűhi,
da ni odgovora nezmöre, kak tűhi.

Zadrzsávati sze je steo, ali zaman,
liki dabi z-iglôv bio vu vűha szmican,
ali nyemi pod nôsz rénojco ribali,
tak ga prázsi bodláj v-cêlom nyega têli.

Z-britkimi szkuzami nyemi mati nyegva
tűzsna líca nyegva peré i polêva,
i kak, gda z-dvê bregôv járci vkűpbezsíjo,
tak i nyidva szkuzé vedno vkűpcűríjo.

Naszlêdnye pa Miklos dônk obtrdi szrdcé,
i obráz szvoj szkrije materi vu vlaszé,
vkűpe sze je pôbrao, i prizdigno sze je,
ino tak zadávo jocsi szkuze szvoje.

Teda sze k-materi obrné, govorécs:
„dájte mír zobsztomszkim kűsom, mati, hotécs
li na megnyenya szo dáne vöre meni,
na szlobôd szem prisao vu krátkom vrêmeni.

Nê! nemam vüpanya duzse tü osztáti,
brat je zrok, kamkoli ga scsé moj bôg djáti;
nyegov vmorec bi jasz ednôk zlehka pôsztao ...
nebom nigdár! — vecs od toga gucsao.

Ali telko právim: neplacste sze, mama,
vô trbê zse vrzsti vsze bojazen náma:
neidem záto, da vecs szé nazájneprídem,
vörjem, kê vu bôgi bránitela nájdem.

Velko môcs obcsútím v-oböma ramoma,
nebom je zaprávlao v-skegnyi, mlíni, mama,
doszta csűjem od vítéztva mojga ocsé,
i jasz, jasz bi blato mojga roda imé?

V-Büdino gori mam idti za vojníka,
pokázati mam tam mojmi králi níka
táksega, ka nede na szramoto brati,
nego nevoscšénoszt ga má pocérati.

Proszim vász tak lepô, drága moja mama,
neceknite sze vecs, neplácste za szína;
kí je escse nê mr'ô, zakâ ga plakati,
vêm ni mrtvec néma li mrtvec osztati ... ?“

Vecs bi escse zselo materi praviti,
da v-dvôri pszi nebi zácsali trôbiti,
ali szlúsavsi nyé, brs' sze je szpômeno,
kâ je edno jâko neszpametno vcsíno.

Psze je nikâ drügo zdâ nê razdrázdszilo,
nego, kê je vuká privlêkao vu hizso;
oni vszo drzsíno brs ze-szna zbíjejo;
záto li nakrátcí szkoncsa szvoje delo:

„Nemorem sze dúzse jasz eti műditi,
vász pa, mama, bôg moj má blagoszloviti;
blagoszlovi vász on tak vu etom zsítki,
zselêm z-szrdca, kak tam v-nebeszkom prebítki.“

„Áldúj te! áldúj te!“ mati dotéc právi,
sto? i koga áldúj, tô li miszli v-glávi;
znála je, kê on bôg, kí szrdca szkrovnoshti
brodi, nyé zselêne dopuni z-miloshti.

Tak gda bi sze otrok od nyé szrdca vtrgno,
nega, ki bi zrêcsti znao nyé manro grozno,
vêmnda je nyidva dúh bio on lanc med nyima,
kí sze je nê zbontao, a'sztrgao med dvöma.

Pszi szo medtêm vedno cvílili, cmünckali,
i z-groznim túlenyem po dveraj skrábali:
gori szo sze sztepli i hlápci med kricsom,
i ze-szna zdranfali Gyúrgya z-lármov, trúpom.

„Sto? ka je hodilo eti?“ obégajo,
gda tiva dvá vuká v-poszteli várajo.
„Miklosa csjn je tô, nê drúgoga delo!
za nyim, za nyim pojbjel!“ je Toldi György velo.

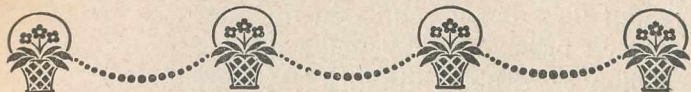
I kak gda sze szrsnyôv gnezdô gorizdrázdzi,
tak sze vsze vu cêloj hízsi hitro zrási:
tíszka, szünyáva sze lüdsztvo po trnáci,
drcse szemta peski, na bisztri jahanci.

Gdetá? kama bezsí? tô nezná zdâ niscse,
i kak brez' pameti ga kak nôri iscse;
naszlêdnye je Gyüri grozno vsze zopszûje,
naprê gêzdi, i vesz roj ga naszledûje.

Jeli csûje mati zdâ eto hrabuko,
túlenye, vlovcov krícs, i szledárov nyavko?
csûje, kak trôbijo: pred nyega, pred nyega!
i zná, kê Miklosa goni roj prêdnyega.

Nê! nika necsûje. Gda je nyé szin lehno,
cvêt nyé szlêdnye môcsi je celô povehno,
vu szvojo posztelo liki mrtva szpádne,
omedlê, i bôg zná, gda zs-nyé páli sztáne.

VII. SZPĚV.

Ki pod szívov néböv néma vecs nikoga,
nebojsze, nyegov sors sze ravna od bôga;
vêm je i Miklosa sors on csüdno ravnao,
geto je zdâ mészec v-temni mrák oblêkao.

Kmica je posztála, niscse je nêvido,
dűdnyala je néba, i grum treszkao hűdo,
bics bozsi ednoga hajdúka tak vdaro,
da je li nê nyekno, gda ga je poparo.

Nê je vzéo za sálo Toldi György tődelo,
kâ nyemi je zvírje kumesz gláve vrelo,
raztepane psze je vküpe dao ztúliti.
raztorjeno lűdsztvo k-szebi zcsrêditi.

Blűzi je zse bía zorja, gda sze je on
pá domô prikláto z-mokrim, trűdnim lűdsztvom,
i nájbole ga je edno csemerílo,
kâ je szvojga cíla nikak nê oszílo.

Miklos je pa dalecs odísao ono nôcs,
z-dezsdzsom, vetrom, bliszkom szrđcsno zôcsi idôcs,
i gdare je zorja kmicsno nôcs pregnála,
Miklos sze na ednoj pűsztíni zse vála.

Sto je potűvao zsnyim po tűhoj pűsztíni?
bozse szunce kumesz nyega na vizzíni:
doislo ga, povrglo, szamoga nihálo,
v-mokroj, tűzsnoj nôcsi nikâ nê valálo.

Trikrát ga povrzse, strti dén opôdné
vára vu prikáznoj vodi velke goré :
csüdiva sze Miklos, ár je kê táksega
nigdár vecs nêvido — prikazni i brêga.

Híto je on, híto, csi je gli obtrúdo,
navécsar je pa zse bûdinszki grád vido ;
i escse je szunca nêzaislo za goré,
gda je zse tá prisao na rákosko polé.

Rákosa polé je mehás z-Pest várasom,
v-Pesti je prisao vküp nas pôtnik z-vécsarom,
szrécsala szta sze pa pri ednom brútivi,
na sterom brútivi je viden grob nôvi.

A' ka za nôvi grob je na brútivi tom,
za tô píta Miklos, nepíta pred cajtom :
Bôg, Bôg ! v-dúgo plácsno szüknyo oblecsena,
klecsi nyegva mati pri dvöma krízsoma.

Pa nê nyegva mati, li k-nyê priszpodobna ;
kamen bi zmecsíla nyé szkuza tak grozna,
ka pa Miklos nyé zdâ nebi pomilüvao,
komi je tak méko szrdce bôg darüvao ?

I pomilúje jo, pa k-nyê blizse súta,
ino : zakâ jôcse ? nyô ômurno píta.
i túzsna vdovica (ár je zdâ tô bíla)
je britko jôkajôcs etak govorila :

„Jaj, szinek ! nepítaj za placs mojga szrdcá !
dnesz szem pokopala dvá vrliva sziná :
v-Dünaj zátoni je vmôro nyidva e'n cseh ;
nementüj nyemi bôg nigdár pekla dűse.“

Vecs nemre praviti, pa i tô trgajôcs,
ár ji szrdce caga, jezik vtájí pomôcs :
pokleknovsa na grob sze vu szkuze vtoni,
gecsí, i na tiva dvá krízsa sze szloni.

Tô dugo tak trpí. Miklos je pa csakao.
dokecs bi britki jocs szirôte pomenkao;
i pomenkao je on, kamcsi sze tô tak zdí,
nejôcse tak britko, malo sze szpokoji.

Té ji etak ercsé: „csűjem, liki csűjem,
vas prigod, ali nerazmim ga, vadlűjem;
dvá otroka szo vam vmôrili: sto? zakâ?
nega, kí bi proszo krv za krv? tô nikâ?“

Gori sze pozdigne, té recsí szlűsavsa,
i nemilosztivno bolezen vtisavsá,
szűhi i medloven je vesz nyé obráz bio,
li nyé csrni pogléd sze je na nyem blűszcsio.

„Krv za krv, právis ti? oh jaj, tô sto bi steo,
sto bi moje mantro pomilűvati szmeo?
pűszto mi je szrdce, kak v-jeszén sztrnyiscse,
z-koga sze vlát z-szrpom gda doli poiscse.“

Toldi ji pa velí: „nejôcste sze, goszpá!
nesztáneta vecs gori vasíva sziná:
ali bôg naj nigdár vecs nebode moj bôg,
csi on grdi cseh neszpádne od moji rôk.

Li edno vász proszim (i bôgme nê zaman)
povête mi toga dugovány vesz sztan,
mam i jasv vdovico mater, mam tam domá,
záto mi vdovice dúh milűvati zná.“

Na tô sze je ona tak obátrivíla,
da nyemi je szrdcsno etak govoríla:
„vu Dűnaj zátoni sze rôsta eden cseh,
gízdav, kê je nigdár nê zakockao szrecse;

Hváli sze zviseno, lűcsa i mecse sze,
národ vôgrov bláti ino pod spot mecse:
doszta vítězov je slo vö na zsítek, szmrt,
vszáki je od nyega na neszrecso vkűpsztrt.

Vcsera szta sztôpila vö mojva otroka;
nê je bilô dalecs taksiva vojnîka,
ni tak dobre decé na sürokom szvéti;
zdâ szta v-ednom grobi, — szun nyima neszvêti!

V-dvojnoszt je szpadno szvét, i nê sze vecs naisao,
kí bi z-etim dívjim csehom na bítje sao;
pa de sze vütro pá tam v-zátoni sztepao,
i z-rúzsni jezikom bozse imé vtepao.“

Zarazmivsi Miklos cêlo dugoványe,
nê je vecs poszlûsao zsenszke naprêdánye,
nego szlobôd vzévsi je vu Pest város sao,
i vu hôdi velke cîle premetávao.

Z-vilice v-vilico je velki veter gnao,
kak dabi rávno on tam pôť nájbole znao,
pa sze je li kláto gde naprê, gde nazáj,
v-nárocsaj krúh majôcs, hízso pa na plécsaj.

VIII. SZPĚV.

Toldi Gyűri je pa zse môdro vözmiszlo,
(naj ravno vöpovêm nyegovo szlêdnye zlo)
vö je zmiszlo, velim, vesz cîl szvoj preklêti,
kak má örocsîno brata podzajêti.

Prvle tak, kak Miklos, je on v-Büdini bio,
da bi Lajos krála na szvoj haszek povcsio,
i pred nyega je sô, kak je z-konya obszeo,
i nebòzse brata je etak v-mrezse pleo:

„Britko je, zmoszen král! dnesz moje pozvánje,
kâ naprêdati mam edno dugoványe.
britko je, ár szkoro na vodô de mi krv,
geto kak brat brati mam bidti szmrten csrv.“

Tü je sztano, i kak da bi v-tugi kucao,
ocsî szi je z-rôbcom méno ino briszao,
tak da szo nyemi vsze krváve grátale,
ali szkuzé szo sze dönok nê szkázale.

Král nyemi pa na tô hitro odgovori:
„Nê szem vecs nigdár csüo, kâ bi brata meo tí,
zakâ szi ga v-dvor moj nigdar nêpripelao,
nê notriprikázao, ni szpoznati nê dao?“

On pa odgovori: „milosztiven král moj!
tô meni toti na spot ino tugo boj;
de — (i globoko je zdehno on na té de)
nevrêden bi bio on králeszke miloscse.

Miklos je v-deszéto leto sztópo rávno,
gda szo náma ocsa mrli nê tak dávno,
kak szírotícsa szem ga jasz pod perôt vzéo,
i zs-nyega vojnika gorizhrániti steo:

Ali klantos' bedák, na dobro nezvolen;
je pri dômi veszno, kak páver nevolen;
pa bi grozno velka môcs v-dévaji bíla,
vsze zaman! otvárja, na dobro necíla."

Ercsé dober král: „ej, bogme, je velki kvár,
kâ szi tí od nyega dönok múcsao vszigdár,
právis, ka sze vu nyem velka môcs nahája,
csüdo, kê ga k-rozsjê vola neobhája.

Ali ka tá ide, celô ne odíde,
csíni, da kêm hitrê k-meni goripríde,
navcsí sze, vido bos, eti v-sôli mojoj,
csí pa nê, dober de, kak prôszti vojník moj."

„Zahválím, zmozsen král, zahválím ponizno,
za tak dobro miszel k-brati szkazsüvano;
ali, jaj, vsze keszno! — totá, totá je on,
ár sze je oszkrúno hotécs z-lúdomorsztvom.

Ah! kê na tô tózsbo mam odprêti vúsztá,
li zdâ mi je bujo nájjaksega hlápca",
velí, i gecsécs sze na ednoga szvétca
tápüszti; králi pa szrd oblézse líca.

Zakâ pa oblézse csamúr králi líca,
tô nepovê Gyürgyi, i té ga nepíta;
dúgo szta múcsala, potom pregovori
zmozsen král i Gyürgyi ômurno tak velí:

„Lí pripelaj pojba, kak nájhitrê gori,
eden krépek cseh sze bíje vú zátoni,
doszta lêpi, vrli vítézov, je meni
szpadnolo od nyega rôk v-etom vrêmeni.

Naj príde zse brat tvoj, i rozsje popádne,
ali ga obláda, ali i on szpádne;
csi obláda, dobro, vrêden je miloscse,
csi pa nê, naide lon zla szvojga, gde nescse“.

Tak velí král; ali Miklosa vrli brat
britko zdehne v-szrdci, on je tomi nê rad,
i velí: „jaj! nyemi je vsze tó zse keszno,
odbêzsao, szkítar je, lehko je i veszno.

Kama je, kama je nê? lehno je od dômi,
ni szlobôd je nê vzéo od nikoga v-hrámi;
glásza nyemi nega, gde sze kláfiti má?
zsív, ali mrtev je, tó zse li szam bôg zná.“

Tak sze cekne Gyüri v-gnűsznoj szkazlivoszti,
hej, pa vesz otvárja v-zle rúzsne jálnoszti,
liki sze tó ocsiveszno poszvedocsi
i prevíditi dá z-eti nyegvi rêcsi:

„Totá je on pôleg szvêta i pravice,
moj bi bio zse nyegov tál do edne szpice,
i jasz bi z-právdov szmeo za nyega szégnoti,
da bi ga pod szébe miszlo potégnoti.

Ali eden, drűgi bi zlehka tak velo:
Toldi Gyüri je örok brata pozselo,
záto ga od dômi tá po szvêti pregnao,
i nyegov grünt z-szílov szam pod szébe szkopao.

Pa me vari szam bôg od vsze tákse hodbe,
od ogrizávanya szvêta ino szôdbe;
i jeli nebi brat zlehka na méne vdr'ó,
i za vnesen örok me nemílo vkűpsztr'ó?

Tó jasz nikak nescsem, ni je nê pravicsno,
nego mojmi králi dam prêk grünt ponízno,
koga za nájbole vrêdnoga szpoznajo,
kak králevszki senk ga tomi naj zravnajo.“

Vö sze je zgúcsao on, i szlôkrat nanízo,
ali král je nyegvo mestrío previsto,
i lepô zavado nyegvo cêlo míszel,
kô je v-szrdci kúhao brati na pogúbél.

Králevszki líszt je steo dobiti od nyega,
z-têm pregnati brata z-ôroka nyegvoga,
csi bi gda pri králi vu miloscso prisao,
i potepen ôrok szvoj pá nazâ íszkao.

Mrzlo sze zaszmejë král na tô, zazsmin',
i tak zgrábi Gyúrgya z-lasztivnimi recsmí:
„ôrok tvojsa brata, dobro, prijéti mam,
ino kak nájbole vrêdnomi, tebi dam,

Ali tak, csi vütro cseha vöpreprávis,
i nyega glavô na vrih palács posztávis,
té ti králevszki líszt senka vö mam dati,
i z-mojov viszécsov pecsátjov zgvûsatí.“

György de erdecshêsi zdâ, kak kúhani rak,
mracsnêsi v-poglédi ôcsi, kak témni bak,
i zrêzani kêpi plésejo kre nyega,
nebi povedao zdâ iména szvojega.

Mraz nyemi po cêlom zsívoti tak bežsí,
da drgecse, i dônk sze cêli vesz cedí,
ni telko krvi je sztráh vu nyem nênihao,
kâ bi sze je ednôk e'n komár nacecao.

Naszlêdnje li dônok tezskeo pregovori,
i na recsí kralá etak odgovori:

„právim: nê mi trbê ôrocsina brata,
odpovedao szem jo, netezsi mi szrdca“.

Tak velí, i gda bi szlobôd vzéo od krála,
domô idôcs, sztrasno sze vu dûhi kála,
kecsko szkúbé, v-cselo sze z-pesznicov bíje,
„zvêzati ga trbê — stímao — odnôro je!“

IX. SZPĚV.

Po vilicaj Pesta mészec lepô szvêti,
doszta rôrov sze belí v-nyega poszvêti;
ôcsrne sztrêhe sze rozpűsztsajo nizse,
pokrívavse szkoro cêle sztané hizse.

Tak bi stímao cslovek: na pôdi sztojíjo,
záto szi vísise sztené hízsz rédíjo;
doszta vise szo zdâ sztenè hízsz zídane,
teda szo pa sztrêhe podv akrát cimprane.

Po vnôgom klátenyi Miklos obrűdivsi,
széde szi na edno sztolíco pri cészti;
séta sze goszpoda — zsenszke, dekle. mozski,
tak da sze jí Miklos glédati navoli.

Dolipűsztí glavô vu velikoj tugi,
ár niti zsukavca nema v-práznoj turbi,
pa je od strtoga dnéva li gobe jo,
stere szi je hodécs kre pôti oszvojo.

Nevêdocs hrabuka, krics i jocs nasztáne,
ogen je? povôden? obszeden grád szpádne?
nega ognya, vodé, ni protívník neide,
nácsisa pogűbel eti naprêpride:

E'n divji bík bezsí po tesznoj vilici,
hrbet obrnovsi meszári, mesznici,
trôbi ino besznê, pridűhávavsi krv,
stera sze nyemi z-vűh vlêva po trűpi prsz.

Meszárszki deticske na kraje bezsízo,
ki po ednom vōzsi vu rokáj drzsízo,
i dokecs szo szamí nê vu bátrívnoszti,
tecsasz neszmejo ni pszôv za nyim hústíti.

Bilô je sészt krépki vlováro v-mesznici,
vsze szo je za bikom pohústili hlápci,
eti sze pa za nyim kak sztrêla szünejo,
i nyemi na vûha i gôbec vrzsejo.

Kak nyemi je eden zs-nyí vûhō szkrváro,
i on med bolezno v lasztivno krv vár'o,
grozno je sztrôbo, i nyé z-vûh dolisztepao,
ino vsze po ednom razbêszo, raztepao.

Kapali szo zdâ pszi od nyega lûcsani,
tak da szo nyeknoli, k-sztênám hízs plûszkani,
csi szo falácsek vûh escse v-gôbci meli,
kak szo ga v-csemerê sztepali i grizli!

„Zgrabi ga! zgrabi ga!“ kricsízo deticske,
ali bêszna sztvár sze obrácsa na klûcske,
i csi sze je steri pesz knyemi priblízsaó,
tomi je kak fticsi v-zráki létati dao.

Ednoga je na dvor prêk brvénec lûcso,
drûgomi pa bleke preszmekno, vöpûszto,
meszárje pa — ka szo oni drûgo mogli?
hústili szo psze; zamañ! vszi szo crknoli.

Bík je pa privszemtom, kak vdérjajôcsi szláp,
nê glédao vecs niti ravnice, niti gráb,
na toga je vdr'o, kí je pred nyega prisao,
bezsi sztvár i cslovek, da bi szmríti vuisao.

Cvíli zszenszki szpôl i sze cekne i caga
mozski pa kricsízo: pred nyega! pred nyega!
ali nega, kí bi pred nyim sztánoti szmeo,
ráj bi sze v-szvederno lûknyico szkriti steo.

Nê je bezsao Toldi, nego sztano lepô,
i bikê na szrêdo ceszté szam prôtisô.
„Ka zacsinyas, decsko? Vemda szí odnoro?
kak bi sze tí z-etak bêsznov sztvârjôv boro?“

Vídi, ja, on biká prôti nyemi trêti,
„li brécste szí!“ mîszli lepô vu pámeti,
i tak mîmo pûszti kre vûh vecs krics lûdi,
ár zse z-bíkom more zacséti boj húdi.

Kak je bík Toldia pred szebom zagledno,
neszmerno je trôbo, i práh lûcsao vedno.
lûcsao je i zemlô z-rogmí, kak na gyûmni,
lûcsao sztéri ali pléve z-rászojami.

Zednim je i bêszno nad pojeba bêzsao,
i rogé na pejo prôti nyemi drzsao
„totá je! vészno je! jaj, jaj!“ vszi kricsíjo,
kí pred hízs oblokmi vögledécs sztojíjo,

Ka bi vészno! z-nôgôv je pred szébe brszno,
i z-neszmernim glászom goriszkricsao grozno,
z-sterim je govedo hitro nazájvrno,
i v-megnenyi za rogé propadno trdno.

Za nyé drzsécs i ga vu mesznico vlecsé,
i meszáre zednim k-szebi vözezové,
kí szo i na nyegov' glász preci vöprísli,
ino z-szebom vözsa i szpône prineszli,

Privézali szo ga za eden tram velki,
i rogé k-prêdnyim kolénam zepnoli,
lûdsztvo je razislo, meszárszki deticske
pa szpát v-sztele edne málicske hízsicske.

Miklos szí pa doliszêvsi pri mesznici,
tam zeberé sztális v-one nôcsi kmici,
za blazino nyemi sztrûg dá kolárnica,
meszto odêvke pa nûca trák mészeca.

Ali meszárje szo tô nê dopüsztili,
kâ bi szi v-mesznici pocsíno vu szili,
dober falat géter szo nyemi vövrqli,
i z-têm szo szirmáka dale odposzlali.

„Tô, tô je tak nájem za sztô i sztô zsítek,
kâ zdrzsíteli vövrzsejo e'n zsétek?“
míszli on, i gétra tam na tel povrzse,
príde e'n lacsen pesz, tomi je távrzse.

Potom dale ide. Csesztô sôsnya nîkák:
„té, té je popadno tak za rogé biká“;
tű i tam je vido escse e'n i drúgi
obráz, kak sze je szkrio pred nyim v-gnüsznoj brigi

Csűo, kak szo obloke pred nyim zapérali,
ino kak szo z-klücsom na vráta skripali,
na stero je mrzla tihota posztála;
„gde de pa, veli, zdâ moja nocsna sztela?“

Ka vsze je nê prislo nyemi zdâ na pamet,
pred nyim sze materé obráz vrtí odnet,
gda je od nyí z-britkim szrdcom szlobôd jemao,
ino nyô med kűsom osztaviti mogao.

Potom, gda bi on kêp materé na sztrán djao,
je z-miszlov pri onoj vdovici pá pôsztao,
stera je pri krízsi jôkajôcs cagala,
i za vmorjeniva sziná sze plakala.

Szpomené sze szvoje oblűbe i zdehne:
„ah, moje vűpanye, zs-nyim sze biti, lehne!
moje rozsje — prszka i zászloba gde je?
sto zná, jeli de cseh sô z-menom na bitje?“

Nede bogme ete vítéz za mé pitao,
ospota me i prêk plecsa de me glédao,
ali me pa niti k-nyemi nepűsztijó,
„Vkrâ, cotics!“ etak vszi na mené szkricsijo.“

Jáko razdreszeli Miklosa tá sztáva,
li z-csaszoma ide, i britko zdüháva,
csesztô sztáne, pogléd szvoj k-zemli prikapcsi,
kak da bi kê iszkao v-szvojem britkom placsi.

Ednôk razveszéljen, pogléd szvoj prizdigne,
i kak da bi bezsao, náglo idti zacsne;
ár je zdâ zrâven na on iszti brütiv sao.
gde je predtemtoga mater v-placsi naisao.

Zlehka sze vgoniti dá, ka je eti steo,
vszáki ti vmorjeni je szvoje rozsje meo,
„vu nyé sze oblecsém“, velí radűvajôcs,
jaj! i eto radoszt razbije tuge nôcs.

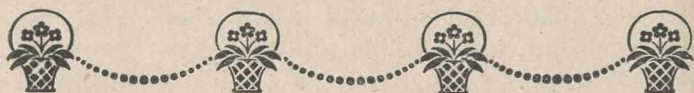
Cêli brütiv gori i doli obhodi,
nenájde ni edne dűse zgora, szpodi;
gde má zse sztáliscse vdovice iszkati?
doszta jezér lűdi sztojí v-Budapesti.

Vídi, ka je zaman vsze hotênye nyegvo,
zaman je oblűbo tak velko oblűbo,
nicsesztna zmêna je nyegova prűszega,
szprevêdno dête sors, za nôsz vodi nyega.

I da sztálisa nedobí med zsívimi,
doli szí pocsiné eti med mrtvimi,
rosznati szo bilí grobi na cintori,
po steri zdâ mlácsna nôcs dzsűndzse szkűz tori.

Zglédne sze na nébo, na orszácsko ceszto,
britko nyemi szpádne tô vandravsztna meszto,
i kak ftűcek, steri vu tűhíno letí,
tak nyegovo szrdce vsze vűpanye zgűbí.

X. SZPÊV.

Csalárno vűpanye, gda ga je znorilo,
je pri tom neszrecsnom vszo vero zgűbilo ;
szen nyemi tak posle na ocsí, szladki szen,
ino z-têm otávla nyegovo bolezen.

I Toldi nad csehom v-sznê obládnoszt vzeme,
král nyemi pa za bin miloscsó pridene ;
drági dzsűndzsav mecs sze bliscsí, v-nyega rôki,
dragse radoszti dzsűndzs vu materé ôki.

Konya hôd sze csűje, i szen je tá lehno,
Toldi sze vu szvelloj nôcsi kumesz zgledno ;
dalecs bi vido zdâ, a' nê je trbelo,
kre cintora je e'n konyenik tágezdo.

Sto je bio tô ? nê je lasznim ocsam vervao,
gda je v-nyem sztároga Benceta zdâ szpoznao :
„Hê ! sto szí ? kama bos ? nê szí tí moj Bence ?
Bôg ! nê je mogôcse ! kak mi gorí szrdce !“

I praviti bi te posteni szluga szmeo,
kâ bi on nê Bence, nego té i té bio,
gda ga je zdâ Miklos z-konya dolisztepao,
i z-líc nyemi vszáki, vszáki prásec zcecao.

A' Bence je nika vecs nê razmo z-toga,
nego, kê je niksi dúh szkocso vö z-groba
dugo nyemi Miklos razkládajôcs gucsí,
dokecs zapopádne prav, ka sze zs-nyim godí.

Gda pa zapopádne zse vsze vu pámeti,
tak da ga nigdár vecs nezábi do szmrti,
nemre ga zábiti nikak, bôg ga je dao,
kak sze je od velke radoszti zdâ zbojao;

Nê je vervao ocsam celô, li z-polojne;
i zoslátao nyemi je vsze i vsze csonte;
i tak sze szpüsztfijo nyemi szkuzé z-ôcsi,
kak ploha z-obláka vu vihérhoj nôcsi.

Radoszt ino tôzsba dugo, dugo trpí,
Miklos pripovê vsze, ka sze gda zs-nyim godí,
razmi sze, kê tekôcs ne pripovedáva,
po nisteroj rêcsi za mater szpitáva.

Kak sze májo mati? nê szo mi betézsni?
i za mé', zgübleno dête nê vecs túzsni?
ka csiní ov? jeli sze escse zdâ goszlí?
jaj! znam, kê z-nebôzse mamov húdo csiní.

Ali Bence lepô tak mîré pojbara,
naj sze zse za mater nika vecs nesztára,
nemantrá jo Gyûri vecs, drûgi dén preci
je odisao od nyé, na radoszt nyé szrdci.

„Li tebé bi rada víditi zselêla,
i csi bi te gorinaidti szrecso mêla,
goríszkat bi te po cêlom szvéti sla,
csi bi pétdeszét mîl taki idti mogla.

I mené je k-tebi li za toga zroka
zgonila, da bi ti dvoro, drága moka!
da bi te, kak verno drzsíncse oprávlao,
i vszáko pogúbél od tébe odprávlao;

Da sze tí na méne gvúsno szloniti znás,
gdegodi hoditi ali sztánoti más . . .“
Tô je pravo Bence, i zvöntoga kelko,
sto bi mogao doliszpiszati tô telko?

I tak szta szkoncsala, ka tam máta szpati,
záto hiti Bence konyi obrok dati;
tak obrok, kak krúh je meo pri szvojem szedli,
rad je noszo tákse bremen on pri szebi.

I poredna turba je víszila z-szedla,
do laktá je nyegva rôka v-nyô szégnola,
i vö je potégno nika, erkôcs: „tô más,
ná ti, szinek, lêpi bêli krúh! — jeli znás?

Tvoja drága mama szo ti ga poszlali,
szamí szo ga szpekli, i szami zgrôzsali,
i zápovedali szo mi neszmleno,
naj ti ga szamomi prêkdam nenacsnyeno.“

Z-têm nyemi ga tá dá, i nozs zs-nyim prevedno,
i sztrancêrao bi ga on bogme poredno,
ali nê, kê bi sze krúh dao trancsêrati,
nê! nozs sze je mogao, csi gli mocsen, sztrêti.

Csűdiva sze sztarec: „ejnye! ka je kamen,
tak ga je poszűso v-turbi veter hladen?“
gléda nozs: kama sze gliha nyega falat,
da bi sze vkűpzgrabo, kak bi bio zdâ on rad!

Ali Miklos je nê cekno v-etoj moki,
kâ bi od gláda mr'o, gda krúh má vu rôki.
na dvôje ga vlomi brezi premislênya,
i falat zseléza szpádne na tla zs-nyega.

Gori ga popádne Bence z-tél; ali vis,
nê je tô zselézo, li zselézen pikszis,
zlehka ga je ôdpro, zápora je nê meo,
notri je pogledno i léknoti sze steo:

Zlátí szo bilí v-nyem — nê szamo dvá, trijé,
nego od sterimao on na tòm szvétí jé,
(pa je szvojga krúha véksi tál zse pojo)
teliko zlátov je nigdár vecs nê brojo.

Ka pa Miklos sze je lehko nêradŭvao
nad telikim kincsom? — sto bi ga z-têm pszŭvao?
tak sze je radŭvao, da je od radoszti
szkákao, ũtrásnyi dên drzsavsi v-pámeti:

Kak szí má on rozsjé, lêpi gvant kŭpiti!
cseszkomí Mikoli kakda glavô vzéti!
kak de tó! kak ovo? — ali kelko *kakov*
i lêpi dugovány je vido med szenyov!

Gda szta sze zadoszta obá radŭvala,
cstet zláte szta szí na e'n grob doliszela,
Toldi je z-pikszisa nyé poednom vödao,
Bence nyemi je pa prgiscse tá drzsao,

I etak je govorio: „no tí, sztára dlan,
tô szí nê vecs vzéla; neszrbís me zaman;
ali zakâ gucsím: racsun szfalíti zná, —
nê bogme, on rávno sztô falátov vödá.“

„Szlŭsaj zse mojo rêcs, vrli szluga Bencet!
ná! szráni tá eti devétdeszét devét,
ednoga z-sztô, pa jasz pri szebi zadrzsim,
toga zapíjva, da dobro volo dobím.“

Na tó veren szluga ete nebi sztano,
da na szedli kulacs nebi vöposzehno,
zvöna je od roszé on moker bio toti,
znôtra bi sze vnyega dalô vöszkreszati.

Nê nyima je dalecs idti szilno bilô,
nablŭzi szta naisla edno zbozsno krcsmô:
szmétlava, cotaszta tá pizdara sztára,
bi sze na Hortobágy sikala, kak csárda.

Edna zsédna csiga je zêvala pred nyôv,
i k-toj je privézao Bence konya z-vŭzdov;
Toldi je pa medtêm vu kmici notrisô,
i v-nyé nisziki tram szí je vdaro glavô.

„Hê! krasmár! no, gde szí ti? drevéna csonta!
szpís, ali szí mr'ó, kâ nevuzsgés poszvêta?“

„ka bi szpao (koga je prineszao pá veter?)
ná, poszvêt; pint ali stüco zselês, boter?“

„Tak pint, kak stüco bi mi zaman goridjao,
neszi velko kanno puno, csi bi rad znao!“

Csüdiva sze krasmár na tô rêcs, i hûmga,
miszlivsi vu szebi: „zdâ szem dôbo, pívca!“

Bence medtêm turbo notriprineszivsi,
Miklosi zdâ jáko técsno szpádne jeszti,
jo je pa i komaj doszpeo pozsérati,
trijé nebi mogli teliko cerati.

Gdare bi pa kanno ov goriprineszao,
líki k-metanyi sze je Miklos podpaszao,
pét pintov pehár je do polojne szprázno,
„jaj, jaj! naskôdi ti!“ kricsí Bence szúzsno.

„Naskôdi, ali nê, ka máram? naj szí bô,
tebé sze pa, veli, malo dosztája tô;
veszelimi csleki je pamet li szpôna,
pokopajva jo dnesz; eto más, li pív, na!“

Z-têm prêkdá poszôdo sztáromi Benceti,
trepecse zdâ rôka zse szlabomi decski,
niti je on vcsaszi doszta piti nêszmeo,
i gdare je gutno, tô je vszigdár precsteo.

Gda sze pri tom prêdnyem sztôli tá godíjo,
odzaja pri káhlaj cimbole zbrníjo:
e'n sztári cimbolás je dreveno v-kôti,
szpao je, ali gorisztano, gosztá csúvsi.

Toldi je pa kanno z-vínom v-rôke zgrabo,
ino zsnyôv na szredtél veszélo vöpráscso,
pio je ino plészao; hízsza sze vsze trôszí,
Bence pa li právi: „pazi, naskôdi ti!“

„Skôdi, nenaskôdi, ka tô meni! haj, né!“ —
kumesz zdigne kanno, i goripozsené,
„naj sze ti szúzsí kony z-velkov glavôv szvojov,
nê szem bio tak dobre vôle sztô lét z-mojov.

Kanno meni, krčsmár pînt tomi sztáromi!
zsmetna je tá, rôka pa trepecse nyemi!“
Bôgao ga je krčsmár, i Toldi je z-kanne,
te sztári pa z-pînta pio zdâ víno szvoje.

„Hajda, haj! szkoncsajmo zdâ placsa trobîno,
szneni nam je krčsmár: szpíjmo nyemi víno!
píj, sztári cimbalom: po tebi je zlejém“;
„bole v-méne, goszpon, kak po meni, zselém“.

„Ná z-tvojega ksenki! jeli csűjes, krčsmár!
deni, kak da bi pio.“ — Goszpon! Nede nam kvár?“
„Csi li telko znáte,“ velí Miklos, „piti:
osztanke naj zemla szpijé, zdâ, etak ni!“

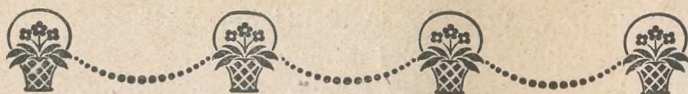
I po vszem szredtéli je víno tázlêjao,
Bence je pa glavô sztepao, i „ênye!“ djao,
Toldi je pa zdrzno plészao li vszeduzse,
ino mláto glavô v-prhlávi tram hizse.

V-velkoj dobrovôli je on doszta juvkao,
pio je, plészao je, veszélo je szkákao;
mertük je drzsao te sztári dober szluga,
li po kapli cürí nyegvo víno z-pînta.

Ednôk vcsaszi mukne, Miklosa nekára,
i gláva ga vlecsé k-sztolici krčsmára,
bezsí pred nyim pécs, i vsze okôli kre nyé,
i on vszo môcs zgűbí, pa sze tá obrné.

Toldi sze zse tüdi navolivsi vszega,
püszti glavô na szto krčsmára szvojega,
(v-gôli mískaj nyegvi szo zsile otekle);
tak zaszpi, i tak szpí zmozsen pojeb ete.

XI. SZPĚV.

Oblêkla je zorja pá erdêcsi plâscs szvoj,
i razpresztrla ga je po nébi szívoj:
a' tak cácvna je v-bársoni nêbila,
kâ v-nevolno csârdo nebi poglédnola.

Glédne v-nyô z-polojne na 'den oblok sztrêti,
a' li cimbolosa vidi v-nyê na klôpi,
i vônê zaglédne li szlugo sztároga,
szkoncsávati delo kre Rigóa konya.

Té okôli glêda po Pesti, Bûdini,
glêda száma szebé vu sŭrkom Dunaji:
Dünaja válovje erdêcse posztáne,
naszrêdi eden csún plavajôcsi sztáne,

V-csúni je pa Toldi, i nê drŭgi, plavao,
i z-lopátov vodô dalecs gorizgrôzsao,
szvetle mále kaple szo kapale z-zráka,
kak da bi líscs leto z-ténkoga obláka.

Hitro priplava prêk Toldi po Dünaji,
i zadrgne csún szvoj na bûdinszkom kraji,
vösztpivsi zs-nyega hitro dale ide,
da bi kak tam naisao, ka rávno zdâ íscse:

Lêpo zlâto rozsje, za szébe ôpravo,
za Rigó konya pa lêpo nôvo szprávo,
za konya, steroga je Bence sze prignao,
ár je rávno toga domá nájráj nücao.

I kŭpi, ka zselê: lebko, lêpo, velko,
na dolámi nega pŭsztoga ni telko,
ka nebi obsito bilô z-zlátov zsnyôrov,
zászlobo i tolozsbot na szedem vŭkov.

K tomi dárdo, mecs, i vszáke dôbi rozsje,
stero v-Bŭdini nájbôgsi kovács kové:
konyszko lêpo, zlato szrebrno ôpravo,
z-rêcsjov: vsze potrêbno szí je szvetlo szpravo.

V-csárdo nazájpridôcs sze gorioblecsé,
tolozsbot vu rôki i obrácsajôcs nészé,
rávno, gda bi sze szun na viszíni szkázao,
steri je i na nyem dopádnenye naisao.

Ni Rigó je nêbio, kak vcsera navécsar,
z-blatom ino práhom na szívo omázan,
nego kak krt csrni, csíszli i lescsécsi,
tak da sze je na nyem skalío trák bliszcsécsi.

Ka pa gda je v-szvetlo szprávo oblecseni,
kak sze nyemi sika, kak je preszuncseni,
gda bi szí na nyega szeo nyegov vért, Toldi,
okôli sze zglédne, i zacsne plészati.

Teda „hoppl!“ kak veter szlobodno idôcsi,
neszé Toldia kony po divjem beszônôcsi,
Bence ga pa z-szkuzov v-ôki naszledŭje,
nê je vzéo szlobôde od vértá, zsalŭje.

Ka sze na bŭdinszkom kráji godí medtêm?
poszľunte me, i tô vam nakrátcí povêm:
goripotégnyen je bio tam sator krála,
nyega ponyáva je z-môdre zsnide bíla.

Zs-nyega (csi neprávím malo) szo mácice
víszile okôli, velke kak pesznice;
dalecs je viden vö od drŭgi satorov
goszpodé, steri je telko, kak táborov.

Poszlonyáte napnyene pocsvárnice,
v-bárson oblecsene i z-zlátom presite,
szo sztalé v-satori v-nídno lâpom rédi,
tak da sze lepse ni nedájo miszliti.

Do Dünaja ido prigradje z-dvê sztráni,
veliki presztor jê znôtra med prigradom,
tak da bi zshivinski plac dober bio v-szili,
da bi kak zshivíno na nyega pûsztili.

Na brêgi Dünaja jê edna zásztava,
i k-nyê e'n píszan csún privézan odzdola,
rávno táksa jeszte prêk na Pesta kraji, —
zásztava tam zgora, csún pa na válovji.

Sûrka pôt je voda, i cslovek je plôt nyé;
naszrêdi sze eden záton vu nyô vlecsé,
vmorszki je té záton: od szédmoga dnéva
z-krvjov zshivé, kak pijâca krv zselécsa.

Ide veliki cseh od Bûdine gráda,
plése z-velkim konyom med prigradom znôtra;
rúzsno kuné, vôgre ospotáva zdrzno.
ka, prâ. nega, kí bi sze zs-nyim méro szrdcsno.

Ali, haj! na sztráni Pesta krícs radoszti
v-megnenyi nasztáne, i hrabuka v-lúdsztvi:
nepoznani vojniki na csrnom jahanci
gêzdi, i blízsa sze na bítje k-zásztavi.

Vitjé lebke nyegve je dolipûsztseno,
zs-nyega vriha bêlo pero povezeno;
Toldi (ár on je bio) nyé doliódvêzse,
preci prisztôpijo králevszki vítêzje,

I plavajo z-perom, pôleg csészti szvoje,
k-cseszskomi vojniki; prêk na sztran Bûdine;
ete krvno szvoje pero zs-nyim vözmení:
ino tak znamênye na bítje podeli.

Medtêm szo v-búdingszki grád poszelnici sli,
král i vnôga goszpoda szo doliprisli,
obá vojnika pa v-csúne szvoje szela,
i na meszto bítja ednáko plavala.

Tam Miklos, kak znáglics je na brêg vöszkocso,
je vu csún szvoj brszno, nazâ ga potocso :
té pa, kak po lédi, leto po válovji,
i z-gôbcom v-brêg vdaro prêk na Pesta kraji.

Píta ga cseh : zakâ bi on zdâ tô vcsíno,
kâ bi szvoj csún nazâ vu Dünaj porino ?
„záto — odgovorí cseszkomi vojniki, —
e'n csún je zadoszta ednomi csloveki :

Eden náj dnesz eti nájde placsen konec;
nede potrebüvao zse vecs csúna mrtvec ;“
tô erkôcsi Toldi vkúpedene roké,
zdêhne ino bogá szí nâ pomôcs zové.

Potom veli : „vojnik podajva szí roké,
nê szí zbantüvao tí mené, ni jasz tebé ;
boj vu szkrádnym hipi szrdce nájno csízsto,
na szmrtnoj poszteli sto nebi odpüsztó ?“

Cseh nyemi z-zseléznov rokajicov v-rokô
szégne, da nyemi vkúpzmuzsdi more nyô ;
ali Miklos hitro na pamet vzeme tô,
i prehití nyega, da nyemi vrôcse bô.

Ár vküppoberé on zdâ môcs szvojo grozno,
i sztízne nyemi dlan nevêdocs tak zmozsno,
da sze rokajica podá i raztencsi,
i csehi vszáki prszt vözviné i zmuzsdszi.

I kak v-szprotolêtte, gdare sze sznêg topí,
z-sztrêhe hramôv voda cückov cürécs cürí,
tak rávno sze vlêva zdâ krv zs-nyega prsztôv,
da ga lék obíde, nad Toldia mocsjöv.

Potom pa popádne li z-rokámi cseha,
ino z-táksov szílov trôshi, sztêple nyega,
da nyemi rogácse vszáka csonta v-têli,
i on sze Miklosi klecsécs etak moli :

„Proszim te, szinek moj, neňhaj me fundati,
vsze moje poistvo ti rad scsém tádati,
dvanájszet vítêzov drágo, lêpo vrêdnoszt,
i z-mojov oszobov vréd vszo mojo vládnoszt.“

Toldia szrdce szê nagne na tô prosnyo,
„bojdi szí — velí — jasz vzemen tô poistvo,
ali za szêbe ga zadrzsati nemam,
materi ti vmorjeni szinôv je tá dam.

Zdâ ti kak álmostvo zsiték tvoj nazâdam,
ali od tébe dônk tô prîszego csákam,
da, csi bi sze tvoj dom taki vtono v-môrje,
vecs na eto zemlô nepolozsis nôge.“

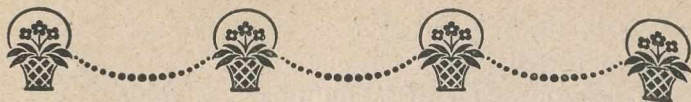
Vsze oblúbi zdâ cseh v-velikoj bojazni,
i k-csúni ideta v-míri i vûpazni ;
ali cseh za hrbtom potêgnovsi rozsje,
szkrivoma k-Toldii ze-vszov mocsjôv vszecsé.

Na szrecso Toldi tô vu tenyí Dünaja
váravsi, popádne za rozsje dévaja,
Klecsécs trôbi zdâ té : „miloscsó ! miloscsó !“
„Proszí jo od bogá ! eto más pôť ! szrecsno !“

I tak z-lasztnim mecsom ga zdâ lepô vuszpí,
z-têm nyemi vekvecsno miloscsó podelí,
v-megnenyi odlôcsi glavô od zsívota,
tak da sze erdecsí mecs od krvi véřta.

Toldi pa na mecsi nyô kumesz podrzsi,
od hrabuke cêla okroglína rûmí :
juvcsejo v-radoszti, zásztave vetříjo,
Büdine goré od náglasza grumíjo.

XII. SZPÉV.

Gda bi Toldi Miklos cseha tak popadno,
da je on od sztráha na kôlina szpadno,
zmossen král sze je nadtêm tak razvészelo,
da je z-szkuzov v-ôki ômurno tak velo, —

Tak velo k-tanácsi, kí je zs-nyim eti bio :
„tak stimam, té cseh sze vütro nede vecs bio,
naisao sze je cslovek, kí ga navcsiti zná,
kak vôgra ménsati ino kunôti má.

A' sto je té vitéz ? nepoznas ga, Toldi ?
sto ga pozna ? jasz ga nemorem poznati ;
vu cêlom drzsányi nezmorem vojnika,
od steroga celô nebi znao jasz nika :

Ali tákse môcsi, kak v-etom vojniki,
szem escse nigdár nêszküszo vu csloveki ;
jaj, csi je nê vôgrin ! kak grdo bi bilô,
csi bi drúgi vôgra postenyé varvat sô !

Medtêm boj on vôgra, bojdi szi nemca rod,
od velkoga vdárca rêsi ete národ ;
ali i dobiti má za tô lêpi lon,
vmorca Toldia tál vzeme od méne on.“

Gyûri sze na tô rêcs kûha, pecsé, zdûje,
szemta zsmirí, csi jo i sto drúgi csûje ;
sôsnyajo med szebom i goszpoda szamá,
radi szo, kê lûdomorszokoga brata má.

Gdare bi pa Miklos cseha raztrancsêrao,
i nyega mênshi tál na mecsi pokazao.
preci je zmoszen král z-omurnosztjov velo,
dvanájszeť vítêzov kâ bi po nyega slo.

I oni szo i sli z-bandernátov sájkov
i k-králi pelati Toldia z-précimbov;
i veli král: „vojnîk, odkrij glavô, obráz,
povê tvoje imé, i dáj csüti tvoj glász!“

Na kôlinã szpádne pred králom zdâ vojnîk,
i etak govori: „o zmoszen poglavník!
nê szem vojnîk jasz, li szkítar vandrajôcsi,
kakda szem grátao tô? zná te vszaznajôcsi.

Ni szam nevêm, kak szem szpadno v-lüdomorszto,
i sztirao me je brat z-dômi na szkitarsztvo:
ali szé szem prisao vadlûvat falingo,
i csakat miloscso, ali pa kastigo.“

Tak szrdcsno je gúcsao on pred zmosznim králom,
i na sztran potiszno szvojo lebko z-prsztom:
blêda i erdêcsa znamênya v-lícaj má,
ár radoszt i tuga sze v-nyí víditi dá.

Povídi sze králi tak lêpi mládi zrász,
i etak ga píta prijaznívo naglász:
„jeli nebi bio ti Toldi Lovrenca szin?“
Miklos kumne z-glavôv i tak szkoncsa szvoj csin.

Po eti sze je král k-goszpodi obrno,
i etak je gúcsao zmoszno i ômurno:
„goszpoda! vítêzje! eszi poszlüsajte!
bogme je nê sála, ka zdâ csüti máte:

Mládi vojnîk ete je Toldi Gyürgya brat,
i ete bi nyega jálnó pogübo rad,
tak da ga z-öroka szam scsé vözaprêti,
ino z-szvojga roda célô vövtajiti.“

„Znam jasz vesz nyegov csin, ár szem ga vözvêdo;
záto nyemi zôcsi vôcsi povêm szôdo:
z-szirotícsa brata je pávra osznávlao.
ár je môcs nyegovo nevoscséno glêdao.

Bojao sze jê, kê Milôsa zmoszna rôka
nyegvo imé i glász omrácsi, pokopa;
ár — vê nyegva húda dúsa tô dobro zná
zakâ ga vu sztáni osznávlati nedá.“

„Znam i tô, kê ga je on, on razdrázdszso szam,
tak da je ednoga hlápca oszmrto tam;
pravili szo hlápci, kak je nad nyim beszno,
ino drzsati dao cslovecsó lovino.

Nê je tak, Toldi György? tak je! k-csemi bi bio
král, csi on nebi znao, sto i ka bi csino?
na táksega brata teliko zmazati,
kí sze je na telko szam znao osznovati!“

Z-velkim dopádnnyem je rêcs kralá vzéta,
z-velkim môdroszt nyegva mladoszti prijéta;
Toldi György pa do tél dolipúsztó glavô,
rad bi jo potiszno od szráma pod zemlô.

Král je zdâ pogléd szvoj na Miklosa vrno,
i z-rokôv po plécsaj ga zbio milosztivno,
erkôcs: „mládi vítéz! sztani, odhájj tá,
ôdao te je brat tvoj, a' vecs te neodá“.

„Jasz tebi na zemli podelim miloscsó,
podêli i bôg, proszi ga kak ocso;
mê z-mírom ôrok tvoj, gdare ga prêkvzemes,
bôgsega vértá, tak za nyega nenájdes.

Da ti pa protiven nebode tvoj mehás.
i brata tvojga tál od nyega za senk más;
krv tajécsi brat tí! nê je tak? razmis tô?
jeli szi nêsteo, da tvoj ôrok bratov bô?“

Gyüri velke ocsí vrzse na kralá zdâ,
he! kakda bi szmeo on prôtipraviti kê?
ár gorijo ocsí kralá od csemérov,
i poganszko mrácsen je vesz obráz nyegov.
„Dobro je — velí král — „ja“ je odgovor tvoj,
od toga dnez escse líszt vöposztávlen boj;
zdâ pa, geto szí tí krívec nájden, idi!
pri mojém dvôri sze nigdár vecs nevidi.“

Na tô ercsé Miklos: „milosztíven král moj!
őrok mojga brata moj nikakô neboj,
ni k-mojmi neszégnem, naj bô, brat, tvoj i té,
napuni sze ti zs-nyim vôtlo tvoje szrdcé.

Li za tô sze molim, milosztíven král! da
me notrivzemejo v-sereg, za prôsztoğa;
dober bôg dobro dá: jasz szí z-mecsom szprávim,
ka de mi potrêbno, z-têm szí je odprávim.“

Odgôvoro je král: „neboj dête! kakda
bi te mogao notrivzéti za prôsztoğa?
k-mojoj oszobi te zeberém: od dnez mao
bodes na dvanájszet konyév plácso vlêkao“.

Medtêm pa odvêzse z-ledevjov lasztivni
szvoj velki drági mecs vladár milosztivni,
gyémant je bio nyega cvêt, zlâto pa kojna, —
i dá ga Toldii, erkôcs: „noszi ga, ná!“

Nebi mogao ercsti, dati král dragsega
nê szpraviti nyemi veszeljá véksega,
za pêneze, blágo, hê! kê bi ga mênô,
na kincs Dáriusa sze nebi ni zgledno.

Steo je i on králi lepô zahváliti,
ali preci je nê mogo recsi nájditi;
dober král je na tô nê bio csemeren,
Znao je mucsécs gucsi, kí je prôszten veren.

I naj sze z-radosztjov popolno napuni,
nájvéksa nyegova vola naj sze szpuni,
tak da bi sze nyemi zácsalo szényati:
ôzdalecs vídi, ka idejo szé mati.

Vsze je pozábo zdâ i pred nyô je híto,
k-orozsnátim szvojem nárocsam jo sztiszo,
rêcsi, szkúz i szmeha ni eden nezmöre,
li Bence odzaja za nyima sze jôcse.

K-konci radoszt, stera nyima szrdce pecsé,
liki kmicsen oblák, csemér szvoj vövlejš,
ploha szkúz sze zs-nyidva ôcsi cürécs püsztí,
zlehkôtena mati pa etak govori:

„Z-dúse moje vtrgnyen prelêpi otrok moj!
kak rada vídim jasz escse ednôk kêp tvoj!
kak lêpi szí tí! za vojnika kak zrasen!
nê szí tí od bogá nê na drúgo sztvorjen.“

Miklos pá: „jeli szem nêzazvêszto, kê de
prvle, ali szledi gvüsno vojnîk z-mêne?
ali nemam mojoj môcsi tô hváliti,
bozso miloscso mam za nyé dár dícsiti.

Zdâ zse z-Toldi Györgyom sztálicse menímo:
on de v-Nagyfalu sô, mi tü osztánemo,
lehko sze i on pá ednôk k-nam pridružsi,
csi nê: naj do szmrîti hűdim zselam szlűzsi“.

*   *   *

Tak vrlo dête je Toldiica mêla,
nê ga je ranila ni lűbavi sztrêla,
ni je nêmeo z-zsenszkov sztálno prijátelsztvo,
ni nigdár nê sztôpo vu zavézek híztva.

Grozno velki vítêz je zs-nyega odrászao,
protivník kak sznopje od nyegvi rôk kapao,
bráno je vbôgoga, ország ino kralá,
od zmozsni dêl nyegvi sze doszta csteti dá.

Nê je osztao niscse pred nyegovim szrdom,
ali i vrso je tádao prijátelom,
i csi sze je sto z-országom nêprotívio,
z-têm sze je vszigdár rad kak prijátel mŭdio.

Nê je nihao blága, grŭnta ino kincsov,
nê nad ōrocsínov borécsi otrokov;
ali ka je vecs, kak vsza zemelszka díka,
zsivéti má nyegov szpômenek do veka.

Odd. za odrasle

D 82-1

ARANY, János

Versusko ...

821.511.141-13-863

10155700

PISK M. SOBOTA

COBISS c

